

Секція: фінанси, гроші та кредит

РАЗУМОВА ГАННА ВІКТОРІВНА

К.е.н., доцент кафедри фінансів і маркетингу

ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»

м. Дніпропетровськ, Україна

КОЛОСОВА АННА РУСЛАНІВНА

Студентка кафедри фінансів і маркетингу

ДВНЗ «Придніпровська державна академія будівництва та архітектури»

м. Дніпропетровськ, Україна

ДЕФІЦИТ БЮДЖЕТУ ДЕРЖАВИ

Функціонування багатьох сфер економіки України залежить від об'єму держбюджету та його структури. Кожен уряд прагне до того, щоб дохідна частина бюджету дорівнювала видатковій. У реальній дійсності видаткова частина, як правило, перевищує дохідну, що іменується як бюджетний дефіцит.

Дефіцит бюджету щорічно зростає, а це зростання спричиняє в країні посилення інфляційних процесів, кризу у сфері державних фінансів, грошової системи, зростання диференціації в доходах. [1].

В таблиці 1 представлені показники державного бюджету України за 2012 – 2016 роки.

Таблиця 1

Державний бюджет України за 2012 - 2016 рр. [2]

Рік	Показник		
	Доходи, млрд. грн	Видатки, млрд. грн	Дефіцит, млрд. грн
2012	373,9	413,6	39,6
2013	351,2	419,2	68,7
2014	377,8	441,6	63,8
2015	516,9	581,8	64,8
2016	595,2	678,8	83,7

Згідно даних таблиці, можна прослідкувати, що дефіцит бюджету держави в 2013 році у порівнянні з 2012 роком збільшився в 1,7 рази.

У порівнянні з 2013 роком, дефіцит держбюджету 2014 року зменшився на 7,2 %. Дефіцит державного бюджету України в 2015 році на 1,6 % більше, ніж у 2014 році.

31 грудня 2015 року був прийнятий Закон України «Про Державний бюджет України на 2016 рік». Дефіцит бюджету на 2016 рік визначено у розмірі 3,7% прогнозного ВВП проти 4,1% ВВП в 2015 году.

Сьогодні в більшості країн світу дефіцит бюджету складає від 2 до 15 % ВВП при середньосвітовій його величині 4,5 %. Причому розмір бюджетного дефіциту, який перевищує 3 % ВВП вважається гальмом економічного зростання держави. [3].

Світовий досвід вказує чотири основні способи вирішення проблеми бюджетного дефіциту:

- 1) збільшення доходів бюджету;
- 2) скорочення бюджетних витрат;
- 3) здійснення внутрішніх і зовнішніх позик;
- 4) проведення грошової і кредитної емісії [4].

Найбільш раціональним напрямом подолання проблеми бюджетного дефіциту вважається використання неемісійних методів, тобто збільшення доходів бюджету та/або зменшення видатків, але в тих межах, які б не загрожували розвитку виробництва та не знижували б якість життя.

Існує немало важелів, які сприятимуть збільшенню доходів, серед яких: збільшення обсягів реалізації продукції суб'єктів господарювання, покращення фінансового стану суб'єктів господарювання, посилення уваги до укладання міждержавних угод, удосконалення податкової системи, покращення діяльності податкових і митних органів, покращення взаємовідносин між різними гілками влади, одержання допомоги від інших, більш економічно розвинених країн та ін. [5].

Скоротити дефіцит державного бюджету можна також і за рахунок зменшення видатків, насамперед, скорочення витрат на народне

господарство, зменшення до мінімуму участі держави у виробничих інвестиціях. Проте, скорочення дефіциту за рахунок зменшення видатків недоцільне, оскільки може зумовити зниження життєвого рівня найбільш вразливих верств населення, а це матиме негативні політичні наслідки.

Основними джерелами покриття дефіциту виступають державні позики та грошова емісія.

Найважливішим чинником державних позик є можливість своєчасного і повного повернення боргів і виплати доходу. Це забезпечує в майбутньому і довіру до держави, і зацікавленість у наданні їй позик. Головне при цьому – реальне забезпечення боргів, що, у свою чергу, досягається за рахунок зароблених на залучених коштах доходів [6].

Але постійно існує загроза виникнення нового явища – державного боргу, що тісно пов'язаний з дефіцитом державного бюджету.

Останні роки борг держави має тенденцію до росту. В 2016 році знову спостерігається зростання держборгу - за рік він збільшиться мінімум на 89 млрд грн.

Загальні виплати за державним боргом, що мають бути здійснені у 2016 році за рахунок коштів державного бюджету, оцінюються на рівні 254 422 млн. грн. по курсу 26,5, з яких 79,8 % – виплати за внутрішнім боргом та 20,2 % складають виплати за зовнішнім боргом.

На даний момент, згідно із розрахунками загальний обсяг державного боргу, обрахований у національній валюті, складає 1 630 705,4 млн. грн. Гарантований державою борг, обрахований у національній валюті, складає 483 059,5 млн. грн. [7]

В Україні спостерігається наступна ситуація: національна валюта нестійка, її постійний різкий обвал призводить до значного збільшення виплат за борговими зобов'язаннями, а через це кредитори дають гроші під високі відсотки.

У міжнародній практиці визнання державою неможливості обслуговування власних боргових зобов'язань негативно позначається на її можливостях виходити на міжнародні ринки запозичень, а також спричиняє значне погіршення ділових очікувань, у тому числі потенційних зовнішніх інвесторів, зниження суверенних кредитних рейтингів та втрату ділової репутації. Така ситуація означає додаткове збільшення дефіциту іноземної валюти на внутрішньому ринку, та, як наслідок, девальвацію національної валюти [8].

Тому, на нашу думку, дуже важливо та корисно проаналізувати досвід розвинених країн, щоб стабілізувати власну економіку та вирватися з замкнутого кола боргів.

Слідуючим джерелом покриття дефіциту є грошова емісія, яка може використовуватися тільки в умовах жорсткого контролю за використанням цих грошей. Вона виходить з обмеження відношення бюджетного дефіциту до ВВП на рівні 2-3 %. У разі використання грошової емісії основним чинником дефіциту є напрям призначення цих коштів – в інвестиції чи на поточні витрати [9].

Фактично емісія на цілі дефіцитного фінансування не вирішує проблеми браку коштів: грошей стає більше, однак вартість грошової одиниці знижується, тобто сукупна вартість грошей в обігу залишається незмінною і знову-таки недостатньою.

Як правило, використання грошової емісії для фінансування бюджету офіційно, у тому числі й в Україні, забороняється.

Таким чином, ми можемо зробити наступні висновки: від збалансованості доходної та видаткової частин бюджету залежить розвиток країни. В Україні спостерігається ситуація, коли бюджетний дефіцит та державний борг мають вже хронічний характер. Боргове навантаження відволікає значні ресурси з економіки України, провокує інфляцію та кризовий стан, поглиблює фінансову нестабільність.

Вагомим кроком у боротьбі за скорочення дефіциту бюджету в Україні може стати розроблення оптимальної моделі фіскального правила, яка б відповідала критеріям чіткості визначення, прозорості, адекватності, сумісності, простоти, гнучкості, обов'язковості виконання, підтримки з боку інших напрямів економічної політики.

Без таких правил боротьба з бюджетним дефіцитом має хаотичний, нецілеспрямований і безсистемний характер.

Можна зазначити, що швидка ліквідація бюджетного дефіциту, яка не підкріплюється реальними кроками в напрямку стабілізації самої економіки тільки ускладнить і без того важку фінансову ситуацію в країні та створить непотрібні перешкоди на шляху гідного виходу з кризи.

Література:

1. Пасічник Ю. В. *Бюджетна система України: навч. посібник.* / Ю. В. Пасічник. – К.: Знання, 2006. – 607 с.
2. Закон України «Про Державний бюджет України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80-19>
3. Федошев В.І. *Бюджетний дефіцит у контексті західної фінансової теорії і практики* / В.І. Федошев, Л.П. Гладченко // *Фінансові ризики..* – 2010. – № 3. – с. 19-32
4. Невінчаний І.С. *Основні шляхи подолання бюджетного дефіциту в Україні* / І. С. Невінчаний // *Формування ринкових відносин в Україні.* - 2009. - №6.-с.98-101.
5. *Кодацький В. П. Зниження бюджетного дефіциту в умовах ринку: суспільно-політ. л-ра* / В. П. Кодацький // *Економіка. Фінанси. Право.* – 2005. – №6. – С. 16–18.
6. *Фінанси: навч.-метод. посібник* / О. Р. Романенко, С. Я. Огородник, М. С. Зязюн, А. А. Славкова. – К.: КНЕУ, 2003. – 387 с.
7. Сайт «Інформаційний простір» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://infoprostir.com.ua/?p=72789>
8. Сайт «Правдиві Новини України та Світу: INSIDER» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.theinsider.ua/business/5507052d874b1>
9. *Бюджетна система: Навч.-метод. посібник* / В. М. Опарін, В. І. Малько, С. Я. Кондратюк, Г. Б. Коломієць. – К.: КНЕУ, 2002. – 336 с.